

те на Југославија, издаден по повод пресудата на Американскиот воен суд. Вреден прилог кон книгата претставува посебниот хронолошки преглед на Народноослободителната борба во Југославија, Албанија и Грција. Како најпотполн, прегледот на Народноослободителната борба во Југославија има пократок увод, а потоа по години и денови, и по покраини, се изнесени хронолошки одредници. Оваа хронологија се одликува со композиција која одговара на целосно сфатената периодизација на југословенската Народноослободителна борба. Дадени се и биографиите на генералите на кои им било судено, а покрај тоа е додаден и еден список на некои други германски генерали кои командувале со трупите на Балканот и во Норвешка. Корисен е, исто така, пописот на главните документи од Нирнбершкиот процес што

се однесуваат кон предметот на оваа книга. Покрај збирниот попис на изворите и литературата, авторите во забелешките укажуваат на непосредните извори на фактите и своите наводи. Регистрот на личните имиња и географските термини се наоѓа на крајот од книгата. Графичката опрема на книгата е убаво изведена.

Според својата научна вредност, оваа книга спаѓа во фондот на капиталната литература за историјата на Втората светска војна. Таа е посебно значајна поради тоа што е прва таква книга на германски јазик која говори за злосторствата на германската војска на Балканот во Втората светска војна. Од тие причини, таа заслужува да се појави во превод и на некој од југословенските јазици.

В. С.

Александар Апостолов, Колонизацијата на Македонија во стара Југославија
„Култура“, Скопје, 1966, стр. 239.

Најновиот труд на д-р Александар Апостолов успешно пополнува една празнина, којашто одамна се чувствуваше. Иако и досега беше пишувано за колонизацијата на Македонија во стара Југославија, никаде толку исцрпно не е обработен овој проблем, како што е тоа случај во овој труд.

Делото на А. Апостолов е базирано врз богат изворен и архивски материјал, како и врз обилна литература. Исто така, при истражувањето, авторот консултирал личности, кои одиграле важна улога при спроведувањето на колонизацијата во Вардарска Македонија, меѓу кои и Сретен Вукосављевиќ и Ѓорѓо Крстиќ.

Разгледувајќи ја колонизацијата на Вардарска Македонија од повеќе аспекти, авторот извел низа правилни констатации.

Меѓу другото, тој истакнува дека главната цел на колонизацијата, спроведувана од страна на великосрпските буржоаски кругови, била денационализацијата и асимилацијата на македонскиот народ.

Книгата е поделена на три дела.

Во првиот дел (стр. 17—41) се зборува за почетоците на колонизацијата во Македонија во составот на националната пропаганда на Кралството Србија како и за Уредбата за населу-

вање на „новоослободените краишта“ од 20. II. 1914 год., донесена од страна на Владата на Пашика.

Во вториот дел (41—165 стр.) авторот пишува за македонското прашање во текот на Првата светска војна, како и за донесувањето на Претходните одредби за подготовка на аграрната реформа во февруари 1919 год., од страна на Владата на Кралството СХС, а во врска со тоа и за почетокот на колонизацијата. Потоа тој ги изнесува средствата и целите на колонизацијата на Македонија, како и органите на колонизацијата и начинот на изведување на истата. При тоа ги истакнува тешкотиите и пречките на кои наидувала колонизацијата.

Во третиот дел (165—209 стр.), д-р А. Апостолов го изнесува ставот на политичките партии во стара Југославија спрема аграрната реформа и колонизацијата во Вардарска Македонија.

На крајот е дадено кратко резиме, збиено во девет заклучоци.

Кон книгата се приклучени и пет прилози, меѓу кои и една карта за колонизацијата во Македонија за периодот од 1919—1929 год.

Задржувајќи се исклучиво врз великосрпските аспирации спрема Македонија, авторот пишува дека тие датираат уште од Гарашаниновото „Начертание“.

Подоцна, друштвото „Св. Сава“, основано 1886 год., станало главен носител на српската пропаганда во Македонија.

Најизразит претставник на српската пропаганда машина во 90-те год. на минагиот век бил Владимир Кораќ, специјален референт „за српските работи во Стара Србија и Македонија“. 1889 год. тој му предложил на српското Министерство за просвета да преземе мерки за создавање српски населби во Скопје. Во 1891 год. бил направен план за формирање српски колонии во Скопје и Битола и веднаш се пристапило кон негова реализација. Истовремено со засилувањето на српската пропаганда, започнала и српската економска пенетрација во Македонија.

По Балканските војни и српската окупација на Вардарска Македонија, Српската влада донела на 20.П.1914 год. Уредба за населување во „новоослободените области“. Но колонизацијата не била спроведена, поради почнувањето на Првата светска војна.

Дури по завршувањето на Првата светска војна, по која Македонија се нашла во составот на Кралството СХС, почнала да се спроведува систематска колонизација на Македонија. Колонизацијата се изведувала во составот на аграрната реформа. Sprema д-р А. Апостолов, колонизацијата и аграрната реформа во Македонија се одвивала во три етапи. Првата етапа го опфаќала периодот од 1919—1923 год. Во овој период во Македонија се населиле 2,139 семејства.

Во втората етапа (1924—28 год.) настапило извесно стагнирање. Бројот на колонистичките семејства се зголемило само за 279.

Третата етапа траела од 1929 до 6 април 1941 год.

Крајниот биланс на колонизацијата на Вардарска Македонија од 1919 до октомври 1940 год. се сведува на 4167 колонистички семејства доселени на оваа територија.

Колонизацијата на Вардарска Македонија, во очите на великосрпската буржоазија претставувала, пред сè, инкарнација на нејзината далекусежна политика на денационализација и асимилација на македонскиот народ.

Колонизацијата имала тешки реперкусии, кои се нашле врз грбот на македонскиот селанец. Колонизаторската

политика ја усложнила и онака тешката положба на македонскиот народ. Од една страна, таа не придонела за решавање на аграрното прашање на македонскиот селанец, кој оскудевал во земја, поради што бил принудуван дури и да мигрира во други земји; од друга страна, колонизацијата создавала база за засилен терор врз македонското население. Реваншистичките пробугарски елементи ја искористиле колонизацијата како повод за своето мешање и тероризирање на новодојдените колонисти. Во одговор на тоа, српската власт вршела масовни репресалии врз невиното македонско население. Комитските акции на реваншистичките елементи престанале дури по една спогодба меѓу крал Александар и цар Борис во 1934 год. Често пати некои колонисти ја заграбувале и земјата на своите македонски соседи, откако ги денунцирале пред властите како бугарофили.

Авторот подробно ги изнесува и позитивните страни на колонизацијата. Тој пишува и за добрососедските односи и соработката на некои колонисти со македонското население.

Зборувајќи за ставот на неколку буржоаски партии, д-р А. Апостолов потвртува дека тие всушност биле носители на колонизаторските стремежи. Потоа зборува и за турската национална партија Цемиет, основана на македонска територија и за нејзината компромисна игра со големосрпската буржоазија. Тоа секако и придонело имотите на некои чифликсаџии во Македонија да се сочуваат до 1933 год.

Од сите партии кои дејствувале во стара Југославија единствено правилен став спрема колонизацијата, аграрното и националното прашање зазела Комунистичката партија на Југославија.

На крајот, авторот истакнува дека негативните последици на колонизацијата се ликвидирани дури во нова Југославија.

Неоспорно, овој труд на д-р А. Апостолов докажува дека авторот длабоко навлегол во проучувањето на колонизаторските процеси, коишто се одвивале на територијата на Вардарска Македонија во време на стара Југославија. Вака компонирано, неговото дело флра доста светлина и дава основа за успешно рекогносцирање на процесот на колонизацијата во дадениот период.

Д. Д.